

posebno Bosne i Hercegovine, i da ova istraživanja predstavljaju sami vrh naučnog istraživanja o istini genocida, posebno u BiH, u najširim internacionalnim relacijama, te da je Čosićev spis *Bosanski rat*, eklatantan primjer manipulacije, historijskih konstrukcija i falsifikata, i ponovljeni čin genocida u negaciji činjenica o počinjenom genocidu nad Bošnjacima u Bosni i Hercegovini tokom 1992.-1995. godine.

Na kraju treba istaći da su ovaj kapitalni projekt istraživanja, njegovo štampanje, i promoviranje, imali punu potporu Rektorata Sarajevskog univerziteta, i osobno rektora Avdispahića, što služi na čast i njima i cjelokupnoj akademskoj zajednici.

Safet Halilović



Mitovi nacionalizma i demokratija

Gavrilović D., Despotović, Lj., Perica, V. i Šljukić S. (2009).

Mitovi nacionalizma i demokratija. Centar za historiju, demokratiju i pomirenje, Novi Sad i Fakultet za evropske pravno-političke studije, Sremska kamenica. Novi Sad : Grafomarketing; 152 stranice.

Ova knjiga nastala je kao plod dugogodišnjeg rada i traganja za historijskim istinama četverice autora, koji kroz koncizne tekstove prikazuju na koji način je historija zloupotrijebljena zarad nacionalističkih i vlastitih interesa. Na stotinu i pedeset stranica, autori nam žele objasniti da period koji prethodi dezintegraciji Jugoslavije jeste period

pojave nacionalizma, koji zaodjenut u političke mitove predstavlja atak na ljudske emocije, oživljavajući kod njih nacionalni ponos i budi nacionalnu svijest. Intencija ovoga djela jeste pokazati da je stvaranje mitova vođenih ideologijom najveća prepreka razumijevanju historije, te da političke vođe njima manipulišu kako bi mobilisali nezainteresovane narodne mase i opravdali svoje političke ciljeve.

Nacionalni mitovi se prvi put javljaju u evropskim zemljama i Sjedinjenim Američkim Državama krajem 18. stoljeća, kada je pobunjenoj buržoaziji koja je vladala svijetom ekonomije, ali ne i vlasti, trebao mit koji bi obećavao stabilizaciju i legitimitet, te tako kod širih narodnih masa stvorio vjeru u novi oblik državnog uređenja. Tako su ideolozi nacionalizma, posluživši se vlastitom prošlošću, simbolima i pojmovima iz Starog i Novog Zavjeta, proizveli mitove u čiju istinitost sadašnja američka nacija nimalo ne sumnja. Na taj način su nastali mitovi o Amerikancima kao *izabranom narodu i obećanoj zemlji*, koje je Bog postavio da u zemljama nemira i ratova unose harmoniju, čime se legitimira pravo odlaska u ratove, opravdavaju sve američke ekspedicije, ubijanja i zauzimanje novih teritorija. Osim ovih, tu postoji još mnogo mitova, koje političke vođe SAD-a zloupotrebljavaju, kako bi istakli navodnu superiornost američkog naroda nad drugima u cilju opravdanja svoje gnusne politike u svijetu.

Idući stazama svojih američkih i evropskih učitelja, političke vođe u zemljama zapadnog Balkana počeli su na ostacima mračne prošlosti stvarati nacionalističke mitove, kako bi te poraze pretvorili u pobjede i preuzeli uloge historijskih junaka u borbi za nastajanjem i širenjem vlastite državne teritorije. Autori ukazuju na to da su političke vođe, izgrađujući nacionalni identitet, počeli da proizvode mitove, koji, iako predstavljaju puke izmišljotine, maštovite priče o događajima koji se nikada

nisu ni desili, jer kod Hrvata, Srba i Bošnjaka postoje oskudni povijesni korijeni na koje se nacionalistički pokreti mogu pozivati kao na svoju legitimaciju, to znači da se nacionalistička ideologija gotovo uopće ne poklapa sa stvarnošću, te mora sistematski iskrivljavati povijest kako bi opravdala sebe.

Srpske i hrvatske nacionalističke vođe su, nakon raspada SFRJ, posebnu pažnju i napore posvetili redefinisavanju slike o sebi među svojim sunarodnicima i njihovog odnosa s ostalim etničkim i religijskim zajednicama. Naravno da su im u tu svrhu u prvom planu poslužili mitovi, koji su u srpsku nacionalnu svijest involvirali osjećaj superiornosti kroz mitove o *izabranosti, obećanoj zemlji*, Srbima kao *čuvarima kapija civilizovanog svijeta*, Srbima kao *nebeskom narodu*, koji je predodređen za vječno postojanje, Srbima kao *najstarijoj naciji*, koji su postojali i prije nego je Bog stvorio svijet. Ovim mitovima srpski politički establišment je slao poruku o *veličini, značaju, poštenju i junaštvu njihovih naroda, o jednoj cjelovitoj teritoriji na kojoj bi trebali njihovi narodi da zaokruže svoju nacionalnu državu do neprikosnovenosti i idealizovane slike njihovih nacionalnih vođa* (str. 13). Tako su kreatori srpske nacionalne politike kroz mit o obećanoj zemlji *izvojevali* pravo na teritoriju Bosne i Hercegovine, negirajući, prije svega, bošnjački nacionalni identitet, te na osnovu srednjovjekovnih povelja, kao i vjerske i konfesionalne pripadnosti vladara, dokazivali pravo na zemlju, što je svakako davalo legitimitet vođenju dugogodišnjih ratova na teritoriji BiH. Mit o Kosovu kao Dušanovom carstvu jeste jedan od najstarijih mitova, koji i dan-danas diktira političke odnose između Kosova i Srbije, i predstavlja neostvarenu želju svakog Srbina da povrate teritorije svojih predaka i ponovno uspostave sjajno Dušanovo carstvo.

Kao odgovor na mit o Bosni i Hercegovini kao srpskoj zemlji, s hrvatske i bošnjačke strane se pojavio

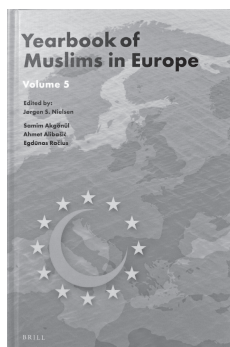
mit o granici na Drini, koja je za Hrvate predstavljala hiljadugodišnju granicu između katoličanstva i pravoslavlja, te negirala postojanje bilo kojeg drugog naroda na teritoriji Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Slavonije, osim Hrvata. Jedan od novijih mitova, nastao u postratnom periodu, jeste mit o dijaspori i želja za duhovnim ujedinjenjem matične države i njenih članova koji žive izvan njenih granica. Političke vođe Hrvatske i Srbije su dijasporu vidjeli kao važan izvor legitimiteta političke vlasti, finansijskih sredstava za svoje političke kampanje, ali i pomoći u vojnim akcijama, te su među domaćim stanovništvom stalno naglašavali njihovu ulogu. Međutim, mit o dijaspori samo liječi kompleks inferiornosti malih naroda, poboljšava demografsku sliku u Srbiji i Hrvatskoj, te je značajan izvor novčanih prihoda i glasova na izborima.

Nacionalizam, kao što to imamo priliku vidjeti u ovoj knjizi, na osporavanje svojih teza odgovara dodatnim adutom: *ulogom žrtve*. On nudi dugu listu historijskih ponižavanja, političkih i kulturnih uzurpacija od imperijalnih sila, koje su dotičnu naciju pokušavale uništiti, zagaditi, izroditi. To se pokušavalo i još uvijek se pokušava, naravno, bez uspjeha. Koliko god da su bili grozni zločini osvajača i koliko god stoljeća da je trajalo to sistematsko istrebljivanje naroda koje je trebalo izbrisati potlačenu naciju, ona je preživjela. Uprkos varljivom prividu, mučena nacija je potajno uvijek odolijevala, sačuvala svoju suštinu, ostala uvijek vjerna svojim precima i porijeklu, te čiste duše čekala dan povratka svog otetog suvereniteta i svoje potisnute slobode.

Zajednički zaključak autora jeste da narodi u Evropi historiju ne trebaju (zlo)upotrebljavati radi širenja ideologije nacionalizma, te da za legitimaciju modernih država treba poslužiti demokratska ustavna država, pravna i socijalna država s ekološki obuzdanim privrednim rastom. Kako u Jugoslaviji, tako i u Srbiji i Hrvatskoj – i u bilo kojoj bivšoj ili

postojećoj višenacionalnoj državi – nemogući su dobri međunacionalni odnosi ako nacionalizam postane dominantna doktrina.

Zubejda Gobeljić



Godišnjak muslimana u Evropi

Yearbook of Muslims in Europe, Volume 5. 2013, Leiden : Brill. Edited by Jørgen S. Nielsen, University of Copenhagen; Samim Akgönül, Strasbourg University; Ahmet Alibašić, Faculty of Islamic Studies and Center for Advanced Studies, Sarajevo and Egdūnas Račius, Vytautas Magnus University.

Krajem 2013. godine izdavačka kuća Brill je izdala 5. tom Godišnjaka muslimana u Evropi koji pokriva podatke iz 2012. godine iz 46 zemalja Evrope, odnosno, region koji otprilike pokriva Vijeće Evrope.

Peti tom godišnjaka donosi relevantne podatke o muslimanima na engleskom jeziku po jednoj sređenoj matrici. Ovaj kompendij stalno ažuriranih podataka na jednom mjestu donosi informacije o: broju muslimanske populacije, zatim, o odnosu islama i države, o glavnim muslimanskim organizacijama, o džamijama i vjerskim objektima, o obrazovanje djece i općenito obrazovnim institucijama, o grobljima i institucijama koje brinu o ukopu mrtvih, o vjerskim službama u državnim institucijama kao što je vojska, potom, o glavnim vjerskim blagdanima, o halal hrani i uslugama usklađenim sa islamskim propisima, o kodeksima oblačenja, o izdavaštvu i medijima, o

međuvjerskim odnosima, o glavnim javnim debatama i kulturnim događajima. U ovogodišnjem izdanju uključena je i Bjelorusija, koja nije članica Vijeća Evrope, ali su izostavljene mini-države poput Vatikana, Andore, Monaka i San Marina.

Urednički tim 5. toma predvodi profesor Jørgen S. Nielsen sa Univerziteta u Kopenhagenu, a pored ovog izuzetnog poznavaooca muslimanskih zajednica u Evropi, tu su i profesori Samim Akgönül, sa Univerziteta u Strasbourgu, Ahmet Alibašić, sa Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu i Egdūnas Račius, profesor bliskoistočnih i islamskih studija na Vytautas Magnus univerzitetu u Kaunasu, u Litvaniji.

Godišnjak muslimana u Evropi pored uvodnih uredničkih napomena donosi i listu osnovnih termina koji koriste muslimani ili se koriste u vezi muslimana. Sada, već u svom petom izdanju, primjetna je postepena standardizacija nekih transkripcionih rješenja, kao i koncizna i jasna objašnjenja nekih često korištenih pojmova. Godišnjak je u svojim ranijim izdanjima imao poseban dio koji je donosio naučne analize o najvažnijim pitanjima muslimana u Evropi kao i preglede najvažnijih knjiga koje su tematikom doticale islam i muslimane u Evropi, a od prošle godine je to zamijenjeno pokretanjem *Žurnala muslimana u Evropi (Journal of Muslim in Europe)*. Kao i u ranijim izdanjima Godišnjaka i ovaj iz 2013. godine donosi uvodni članak koji je vezan za najvažniji aktuelni segment istraživanja o islamu i muslimanima u Evropi. Tako 5. tom Godišnjaka kao uvodni tekst donosi studiju "Evropski islami i muslimanske Evrope: Neka razmišljanja o izučavanju savremenog islama Evrope" autora Konstantinosa Tsitselikisa, profesora na Odsjeku za balkanske, slavenske i orijentalne studije, Makedonskog univerziteta u Solunu.

Najvažniji i najobimniji dio izdanja Godišnjaka su izvještaji za 46 zemalja koje su obuhvaćene (a koje navodimo redoslijedom u